

Utbildningsdepartementet

Avdelningen för bedömning av
utländsk utbildning
Tuula Kuosmanen
YTTRANDE

2003-05-13
Reg.nr 13-1188-03

Magisterexamen i internationell belysning

Ert dnr U2003/1089/UH

Högskoleverket har anmodats yttra sig över delrapporten Magisterexamen i internationell belysning (Ds 2003:4).

Utgångspunkter

Högskoleverket instämmer i huvudsak i utgångspunkterna och förutsättningarna för översynen av examensordningen men beklagar att bland annat författningstekniska skäl och det nuvarande resursfördelningssystemet har förhindrat en mer omfattande revidering av det svenska högskolesystemet vad gäller begreppen grundläggande högskoleutbildning och forskarutbildning.

Examensordningens nivåer

Högskoleverket instämmer i förslaget att indela examina i den högre utbildningen i tre nivåer: grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå och att strukturera examensordningen i bilaga 2 till högskoleförordningen (1993:100) och bilaga till förordningen (1993:221) för Sveriges lantbruksuniversitet efter examensnivåerna.

Högskoleverket instämmer även i förslaget att ta bort rubrikerna *Examina inom grundläggande högskoleutbildning* och *Examina inom forskarutbildning* då det bl.a. är denna rubrikindelning som har försvårat erkännandet av en del examina. För att tydliggöra olika examinas nivå-tillhörighet vill Högskoleverket framhålla betydelsen av att examensordningen ges en tydlig struktur och exempelvis utformas enligt följande rubriker:

Examina på grundläggande nivå

Generella examina

Yrkesexamina

Examina på avancerad nivå

Generella examina

Yrkesexamina

Examina på forskarnivå

Generella examina

Högskoleverket instämmer i förslaget att översätta utbildning på grundläggande nivå och avancerad nivå (nu benämnt grundläggande högskoleutbildning) med begreppet: *undergraduate and graduate studies* och att översätta utbildning på forskarnivå med *doctoral studies*. Högskoleverket kan bara hålla med om att översättningarna bör så långt möjligt användas konsekvent i författningar och andra texter.

Examinas nivåplacering

Högskoleverket instämmer i förslaget till inplacering av generella examina.

Högskoleverket instämmer även i förslaget att göra magisterexamen till en påbyggnadsexamen till en tidigare examen (kandidatexamen, yrkesexamen eller motsvarande utländsk examen om minst 120 poäng). Det är positivt att magisterexamen på detta sätt blir en tydlig andra examen.

Högskoleverket anser vidare att inplaceringen av yrkesexamina med brytpunkt vid minst 160 poäng för avancerad nivå är rimlig. Yrkesexamina som är tydliga påbyggnadsutbildningar på andra yrkesexamina bör som förslaget säger ligga på den avancerade nivån, förutsatt att de innebär sammanlagt minst 160 poäng.

Även med denna nivåindelning anser Högskoleverket att det är möjligt att behålla strukturen med längre, sammanhållna yrkesutbildningar utan en första obligatorisk etappavgång. Den föreslagna nivåindelningen för yrkesexamina bör även underlätta erkännandet av t.ex. svensk civilingenjörsexamen. Vissa länder, bl.a. USA och Storbritannien, betraktar denna som en första examen och anser den därför vara jämförbar med *bachelor of science* medan Sveriges inställning är att den bör jämföras med *master of science* även i dessa länder. Delrapportens förslag tydliggör enligt Högskoleverket denna typ av längre examinas nivå tillhörighet.

Högskoleverket vill framhålla betydelsen av att begrepp i examensordningen är entydiga och används på ett enhetligt sätt. För att uppfylla målet om en långsiktigt hållbar struktur bör lösningar av mer temporär karaktär undvikas.

Ett sådant exempel är examensbenämningen "lärarexamen" som enligt förslaget kommer att finnas på både grundnivå och avancerad nivå. Detta kan leda till missförstånd i ett internationellt perspektiv eftersom det kan vara svårt att förstå nivåskillnaderna mellan dessa examina med samma namn. Detta bör beaktas när examensbeskrivningen formuleras.

Ämnesfördjupning försvinner som krav

Högskoleverket ser både för- och nackdelar med att kravet på ämnesfördjupning på 60 respektive 80 poäng tas bort. Det kommer att underlätta skapandet av nya utbildningar för att möta nya krav inom områden som inte kännetecknas av djup

utan snarare bredd. Samtidigt finns möjligheten att utforma program med djup kvar, vilket är viktigt inte minst i ljuset av att utländska bedömare i flera av Högskoleverkets ämnesutvärderingar har ansett att studierna i huvudämnet är väl korta.

Det finns emellertid anledning att peka på risken för missförstånd vid internationella jämförelser. Avskaffandet av ämnesfördjupning kan leda till att en svensk kandidatexamen, och kanske även i vissa fall magisterexamen, blir bedömd som motsvarande *Bachelor Ordinary* i t.ex. Storbritannien. *Bachelor Ordinary* ger i regel inte behörighet till fortsatta studier i Storbritannien. För att undvika risken för felbedömning är det viktigt att ämnesfördjupningen i förekommande fall framgår tydligt av examensbeviset och bilagan till examensbeviset (Diploma Supplement). Det är också viktigt att i all information om svensk högre utbildning tydligt ange att oavsett om kandidat- eller magisterexamen har bredd eller fördjupning uppfyller den de kriterier som ställs på en akademisk examen på angiven examensnivå.

Samtidigt underlättas erkännandet av bland annat amerikanska och engelska *Bachelor* som motsvarande svensk kandidatexamen om kravet på ämnesfördjupning tas bort.

Det självständiga arbetets roll

Högskoleverket är positivt till att det självständiga arbetets betydelse som förberedelse för såväl forskarutbildning som yrkesliv uppmärksammas i delrapporten.

I de flesta delar påverkar förslaget inte befintliga utbildningar. De magisterprogram som i dag kräver ett självständigt arbete om minst 20 poäng påverkas dock av kravet om avlagd examen på den grundläggande nivån för erhållande av magisterexamen. För att få denna första examen (kandidatexamen) krävs enligt förslaget ett självständigt arbete om minst 10 poäng. Totalt kommer de därmed att avkrävas minst 30 poäng självständigt arbete. Det innebär en skärpning jämfört med nu gällande krav som stipulerar att det självständiga arbetet inom ramen för magisterexamen med ämnesdjup kan utgöras av ett om minst 20 poäng eller två om minst 10 poäng. Högskoleverket ifrågasätter den skärpning detta innebär.

Även för dem som har utländsk examen om minst 120 poäng kan kravet på 10 poängs självständigt arbete i grundexamen vålla problem. Inte alla utländska examina innehåller ett självständigt arbete. För att inte försvara för denna grupp att antas, eller snarare få ut sin magisterexamen, bör man utforma skrivningen på ett sådant sätt att en utländsk student inte skall behöva skriva ett "svenskt" examensarbete på grundnivån för att få ut magisterexamen.

Högskoleexamens framtida omfattning

Högskoleexamen och kandidatexamen kan med nuvarande examensbeskrivningar hamna på samma poängtal (120 poäng). Genom att kravet på ämnesfördjupning

på 60 poäng enligt förslaget kommer att tas bort från kandidatexamen ökar likheten mellan dessa examina. Det som fortsättningsvis skulle skilja är att högskoleexamen inte har något krav på självständigt arbete. Om ett krav på 10 poäng självständigt arbete införs i alla generella examina på 120 poäng, vilket ligger i linje med påpekandet om dess betydelse enligt ovan, uppfyller de kraven för kandidatexamen. Högskoleexamen kan då formuleras som en examen om 80 poäng, i stället för som nu om *minst* 80 poäng. Detta skulle innebära att kandidatexamen och högskoleexamen tydligt skiljs åt – något som skulle medverka till att göra den svenska examensordningen mer överskådlig.

Om högskoleexamen även i fortsättningen kan erhållas för 120 poäng innebär delrapportens förslag vidare en förändring för det som i dag benämns magisterexamen med ämnesbredd, vilken kommer att rymmas inom den föreslagna magisterexamen. De nuvarande kraven för erhållande av sådan examen är bland annat en tidigare examen om minst 120 poäng, alltså även högskoleexamen med sådan poängomfattning, eller motsvarande utländsk examen. De föreslagna förändringarna för magisterexamen innebär att högskoleexamen om 120 poäng inte ger behörighet till magisterexamen. Samtidigt ger utbildning om 120 poäng grundläggande behörighet till forskarutbildning. Om högskoleexamen skulle få en exakt poängomfattning på 80 poäng skulle inte motsvarande utbildning ge grundläggande behörighet till forskarutbildning och den beskrivna anomalin skulle försvinna.

Tillträde till forskarutbildning

Förslaget innebär ingen förändring vad avser den grundläggande behörigheten till forskarutbildning som även fortsättningsvis skall vara 120 poäng utan krav på examen. Högskoleverket vill peka på att en konsekvens av nuvarande skrivningar är att doktorsexamen kan uppfattas som en "first degree", dvs. en student kan ta ut denna examen utan att ha avlagt någon annan examen dessförinnan. Delrapportens förslag innebär således att kraven om tidigare examen kan uppfattas som hårdare för magisterexamen än för examina från forskarutbildning.

Många länder har generellt magisterexamen eller motsvarande examen som tillträdeskrav till forskarutbildning. Det är angeläget att omvärlden inte tolkar ingångsnivån till svensk forskarutbildning som "för låg" i förhållande till den egna utbildningen. Högskoleverket utgår från att den pågående översynen av forskarutbildning även beaktar relevanta tillträdesfrågor.

Inverkan på kvalitetsutvärderingarna

Hur förslaget kommer att påverka Högskoleverkets ämnes- och programutvärderingar är svårare att säga på detta stadium – avgörande blir hur de slutliga examenskraven formuleras under projektgruppens fortsatta arbete. I detta sammanhang vill Högskoleverket betona att det är angeläget att det av författningstexter tydligt framgår vad som skiljer examina på olika nivåer åt. Det har betydelse både för förståelsen av inplaceringen av en examen på en viss nivå och för tolkningen av målformuleringarna. Såväl nivåbeskrivningar som tydliga

målformuleringar bör därför tas fram. I detta sammanhang kan de system av indikatorer för examensnivåer som utarbetas i övriga Europa tjäna som referensmaterial.

Med den ökade frihet som förslaget öppnar för innehållet i generella examina kommer de lokalt formulerade målen för utbildningarna att få större betydelse för kvalitetsutvärderingarna. En fortsatt politisk ambition att centralt utvärdera utbildningarnas kvalitet i syfte att förutom utveckling också utöva kontroll innebär därför ett krav på att centrala förordningstexter innehåller mål mot vilka denna kontroll kan utövas. De lokala målen kan inte på samma sätt utgöra grund för de ifrågasättanden av examensrättigheter som i dag kan vara resultatet av en utvärdering.

Högskoleverket ser vidare att den ökade betydelsen som lokala mål och regler får i och med förslaget motiverar förtydliganden av förordningstexter gällande dessa mål och reglers ställning och hur de skall vara formulerade.

Slutligen kan konstateras att förslaget innebär nya förutsättningar för indelningen av ämnen samt planeringen av när och i vilket sammanhang olika utbildningar skall utvärderas. Ämnesutvärderingarna organiseras i dag utgående från de ämnen i vilka studenterna når fördjupning till kandidat- eller magisternivå. En komplettering av denna strategi blir nödvändig för att rymma de examina som till följd av de ändrade examenskraven för generella examina inte kan beskrivas av en fördjupning. Planeringen av utvärderingar av de programbaserade utbildningarna som leder till olika yrkesexamina påverkas däremot inte av nuvarande förslag.

Beslut att avge detta yttrande har fattats av universitetskanslern efter föredragning av utredaren Tuula Kuosmanen i närvaro av kanslichefen Lennart Ståhle, avdelningschefen Ulf Öhlund, utredaren Johan Fröberg och utredaren Nina Kowalewska. I beredningsarbetet har även verksjuristen Barbro Molander deltagit.

Sigbrit Franke

Tuula Kuosmanen